

Hij, die het voorrecht heeft één lid van het Instituut te kennen, bedenkt met ontzag van welk een overweldigende betekenis 548 van dezen in ons zakenleven zijn moeten. Om dan van de wordende belangrijkheid der in de 1.350 assistenten alsnog verborgen accountants nog te zwijgen.

Het moet voor het Bestuur een groote voldoening zijn geweest, dat het zoovele mannen van naam en beteekenis bereid vond in het gedenboek vriendelijke en waardeerende woorden te schrijven, woorden, die blijf geven van begrip van de positie, die de accountant in onze maatschappij inneemt, van de veelzijdige functie, die hij daarin vervult. En het valt ons dan ook niet moeilijk aan zijn oprechtheid te gelooven als het Bestuur in de voorrede zegt, dat het deze woorden op hoogen prijs stelt. In stilte kan het met voldoening erbij hebben gedacht, dat het hier weer eens gebleken is, dat de aanhouder wint. Want zonder veel doelbewustgerichten strijd zou niet zijn bereikt, wat tot heden bereikt werd. Ook daarvan getuigt het gedenkschrift op overtuigende wijze.

De Redactie van dit blad biedt het Instituut haar gelukwenschen aan. Zij heeft onder haar leden vele vrienden en medewerkers. Doch evenmin als het Bestuur en de leden van het Instituut in zelfvoldaanheid zich bij de behaalde resultaten neerleggen en niets meer te wenschen hebben — uit het gedenboek blijkt het tegendeel — zoo gaat het de Redactie ook. Ook zij verwacht in de toekomst nog veel van het Instituut, ja meer dan zij tot nu toe van die zijde ontving. Zij hoopt, dat de toenemende belangrijkheid van deze belangrijke Vereeniging ook daarin tot uiting zal komen, dat zij meer nog dan tevoren van vele leden bijdragen zal ontvangen, vele leden tot haar medewerkers worden zullen. Een samenwerking die, meent zij, ook het Instituut slechts ten goede kan komen.

Wij eindigen met er onze vreugde over uit te spreken, dat op het feestmaal van het Instituut de Regeering het liet verrassen door de mededeeling, dat de lang gewenschte wettelijke regeling aanstaande is.

C. V.

DE THEORIE VAN DE VERVANGINGSWAARDE.

In zijn werk over Bedrijfseconomie heeft de heer *S. Kleere-koper* een theorie van de vervangingswaarde gepubliceerd, die door hem op tweeërlei gebied toegepast wordt, t.w. 1°. ten aanzien van de winst- (inkomens-) bepaling en 2°. voor de kostprijsberekening (basis voor de vaststelling der verkoopprijzen).

Dat voor de kostprijsberekening (basis van den verkoopprijs) de vervangingswaarde het uitgangspunt moet zijn, wordt dezerzijds onderschreven; mijn bedenkingen gaan tegen de toepassing ervan met betrekking tot de winstbepaling.

De bezwaren, die hieromtrent bij mij gerezen zijn bij het lezen van de uiteenzettingen van den heer K., zijn in het volgende neergelegd.

De schrijver gaat uit van de m.i. juiste gedachte, dat de ondernemer zich laat leiden door het economisch motief en de wet van de continuïteit. Deze laatste eischt, dat de productieprocessen in de bedrijfshuishouding elkaar continu opvolgen. Op zijn beurt brengt dit mede, dat, als een eenheid productiemiddel wordt afgestooten — de handelaar, die goederen verkoopt b.v. — de vervanging van deze eenheid noodzakelijk is, omdat anders de continuïteit doorbroken zou worden (blz. 81, 82, 83).

Het voorgaande leidt den schrijver tot de volgende wet:

Het offer, dat de producent brengt op het oogenblik, dat hij een product afstoot op zijn verkoopmarkt, wordt bepaald door

het geldoffer, dat hij moet brengen, teneinde, op het moment van het afstooten, de vervanging te bewerkstelligen, die door dat afstooten noodzakelijk wordt. (blz. 83).

Hieruit volgt onmiddellijk, zegt de schrijver:

„Winst in kapitalistischen zin ontstaat, wanneer, en voorzover, de opbrengst-waarde van de producten de offers van hun vervanging — dit noemen we hun vervangingswaarde — overtroft.” (blz. 83.)

De wet, die de schrijver opstelt (zie het cursief gedrukte) zal n.m.m. wel geen bezwaar ontmoeten, al zou ik het minder een wet, dan wel het constateeren van een feit willen noemen. Het is trouwens een vraagstuk, dat in de waarde- en prijsleer overbekend is, t.w. dat op de markt dezelfde artikelen gelijke prijzen doen, of: aan onderling verwisselbare artikelen wordt dezelfde waarde toegekend. De producent of handelaar nu kan op zijn koopmarkt de eenheid productiemiddel koopen voor *a* gulden; het is duidelijk dat het afstooten van die eenheid voor hem geen groot offer beteekent dan *a* gulden.

Met deze „wet” kunnen wij ons dus volkomen vereenigen; de moeilijkheid begint met den regel, dien de schrijver daaruit onmiddellijk meent te kunnen afleiden omtrent de groote van de winst.

Of deze regel opgaat, zal door ons in de eerste plaats onderzocht worden. Voordat ik daartoe overga, wil ik er op wijzen, dat de winst gedefiniëerd wordt als het *inkomen* van den ondernemer (blz. 96.) en dat van dit inkomen gezegd wordt:

„Het inkomen is dat bedrag, dat nog juist kan worden verteerd, zonder het vermogen te doen verminderen.” (blz. 248.)

Aan de hand van de voorbeelden, die de schrijver geeft, zullen wij trachten zijn beweringen te toetsen. Hierbij zij vooropgesteld, dat de schrijver *waardevastheid* van het geld onderstelt (blz. 81). ¹⁾

Dit is een uiterst belangrijk punt, omdat, zooals ik straks hoop aan te toonen, de theorie van den heer K. bij waardevast geld, waarvoor de theorie is geschreven, juist *niet* opgaat.

Vooruitlopende op hetgeen ik hieronder meen te kunnen aantonen, zal ik, om het overzicht te vergemakkelijken, mijne conclusie's van te voren mededeelen:

1. In een waardevast geldstelsel is niet de vervangingswaarde, maar de initiale kostprijs — historische kostprijs, uitgaafprijs — het uitgangspunt voor de winstberekening.

2. Indien in een niet-waardevast geldstelsel de eenige prijsverandering der goederen, die optreedt, een gevolg is van inflatie of deflatie, is de vervangingswaarde het uitgangspunt voor de winstberekening.

Dit is evenwel een vrij toevallige omstandigheid, die niet in het begrip vervangingswaarde wortelt, maar in het feit, dat de verhouding van den initialen kostprijs en vervangingswaarde de mate van inflatie of deflatie aangeeft.

Voorbeeld 1. (blz. 84).

Een koopman koopt 1 Mei een partij goederen voor *f* 1000.— Op 1 Juni, als de partij vervangen kan worden door een andere partij, die hem *f* 1200.— kost (vervangingswaarde), verkoopt hij de eerste partij voor *f* 1300.—. Hij heeft nu geen *f* 300.— winst, doch slechts een winst van *f* 100.—.

Ter toelichting van dit voorbeeld worden van de transactie's van in- en verkoop de volgende journaalposten gegeven:

¹⁾ Het begrip waardevastheid is door den schrijver niet gedefiniëerd. Evenmin is aangegeven, op welke wijze ondersteld wordt, dat de waardevastheid van het geld gehandhaafd blijft. Ware een en ander wel geschied, dan had dit op mijn volgende redeneering nog invloed kunnen uitoefenen, zonder dat dit, n.m.m., tot een andere eindconclusie zou voeren.

Goederen	f 1000.—
aan Crediteuren	f 1000.—
Debiteuren	f 1300.—
aan Goederen	f 1000.—
aan Prijsverschillen op goederen	f 200.—
aan Winst op goederen	f 100.—

Het creditsaldo van de rekening Prijsverschillen mag nimmer uitgekeerd worden (blz. 85).

Wanneer ik nu meen, dat deze winstberekening niet de juiste is, dan beteekent dit, dat nagegaan moet worden of de bewering, dat de crediteering van de rekening Prijsverschillen geen winst is, wel houdbaar is. Ik zou daartegen willen stellen, dat, in dit geval, gencemd bedrag van f 200.— wel winst is.

Om nu de juistheid of de onjuistheid van de methode van de vervangingswaarde te peilen, is het noodig om vast te stellen, door welke oorzaken de prijs van de goederen, die in voorbeeld 1 ten tooneele gevoerd zijn, gestegen is of kan zijn. Aangezien ondersteld is, dat het geld waardevast is, kan dus de prijsverandering niet aan de geldzijde gezocht worden.

De prijsstijging kan nu liggen bij het aanbod van of de vraag naar goederen. Bekijken wij eerst de aanbodzijde. Als ten gevolge van een oorzaak van deze zijde de prijs der goederen gestegen is, dan ligt het voor de hand, dat de oorzaak van de prijsstijging een verminderd aanbod is op grond van de omstandigheid, dat bedoelde goederen schaarsch geworden zijn.

Nemen wij dit aan en onderstellen we, dat het totale aanbod op 1 Juni slechts $\frac{10}{12}$ is van het aanbod op 1 Mei en dat, om het voorbeeld eenvoudig te houden, de prijsstijging omgekeerd evenredig is met de aanbod-vermindering, zoodat de prijs per eenheid van het goed tot $\frac{12}{10}$ stijgt.

De totale waarde van alle goederen van de hier bedoelde soort is dan op 1 Mei en 1 Juni even groot, alleen de hoeveelheden verhouden zich als 12 : 10.

De wet van de continuïteit eischt, dat een eenheid productiemiddel, die verkocht wordt, onmiddellijk vervangen wordt. Doeh het is duidelijk, dat deze eisch in dit geval niet met die strengheid vervuld kan worden. Als alle bedrijfshuishoudingen op 1 Mei van het bedoelde artikel gemiddeld a eenheden hadden, dan is het onmogelijk, dat ze op 1 Juni, hun oude voorraad verloopende, weer a eenheden kunnen aanschaffen; het totaal aanbod is zoodanig, dat ze gemiddeld niet meer dan $\frac{10}{12} a$ eenheden kunnen kopen.

Het is dus logisch, dat de bedrijfshuishouding, in voorbeeld 1 genoemd, na verkoop van de partij goederen op 1 Juni een $\frac{10}{12}$ maal zoo groote partij terugkoopt.

(Het voorbeeld, dat ik hier geef, is niet gezocht, integendeel zal zich regelmatig voordoen, voornamelijk ten opzichte van agrarische grondstoffen en producten. Als de katoenooft gering is, stijgt de prijs van ruwe katoen, de katoenspinner koopt kleinere hoeveelheden dan anders en spint fijnere garens, die meer arbeid vereischen, de wever koopt minder garens dan anders en maakt fijnere weefsels, enz. en omgekeerd.)

Gaan wij nu na, hoe, op grond van deze onderstellingen, de boekhouding van den koopman in voorbeeld 1 er uit zal zien.

BALANS OP 1 MEI.

Goederen	Vermogen	f 1000.—
a eenheden	f 1000.—	

De verkoop der goederen voor f 1300.— en de wederinkoop à f 1000.— geven aanleiding tot de volgende kasposten:

Kas aan Verkoopen f 1300.—. Goederen aan Kas f 1000.— en de balans op 1 Juni wordt:

BALANS OP 1 JUNI.

Voorraad goederen	Vermogen op	
$\frac{10}{12} a$ eenheden f 1000.—	1 Mei	f 1000.—
Kas	Surplus	f 300.—
f 300.—		

Thans blijkt n.m.m. duidelijk, dat het surplus ad. f 300.— winst is. Immers het voldoet aan den eisch, dien ook de heer K. stelt: n.l. dat het nog juist kan worden verteerd, zonder het vermogen aan te tasten. (blz. 248).

Dat aan deze voorwaarden voldaan is, blijkt onmiddellijk uit de balans op 1 Juni.

Onze conclusie is dus, dat de oorzaken van de prijsstijging der goederen van de zijde van het aanbod in een waardevast geldstelsel bestudeerende, de crediteering van de rekening Prijsverschillen niet ter zake dienende is, omdat het desbetreffende bedrag winst voorstelt.

Ik heb boven ondersteld, dat de prijsstijging der goederen omgekeerd evenredig was met de hoeveelheidsvermindering ervan. Dit was een vereenvoudigende onderstelling, die thans verlaten moet worden.

Ik neem aan, dat hoeveelheid van het goed op $\frac{10}{12}$ gedaald is, maar dat de eenheidsprijs gestegen is tot op $\frac{144}{100}$. De koopman verkoopt dus zijn a eenheden goederen voor f 1300.— (Kas aan Verkoopen f 1300.—), hij koopt terug $\frac{10}{12} a$ eenheden tegen een prijs, die $\frac{144}{100}$ maal zoo hoog is als op 1 Mei en betaalt dus $\frac{144}{100} \times \frac{10}{12} \times f 1000.— = f 1200.—$ ¹⁾.

Goederen aan Kas f 1200.—.

Nu zijn de balansen op 1 Mei en 1 Juni:

BALANS OP 1 MEI.

Goederen	Vermogen	f 1000.—
a eenheden ...	f 1000.—	

BALANS OP 1 JUNI.

Goederen	Vermogen op	
$\frac{10}{12} a$ eenheden f 1200.—	1 Mei	f 1000.—
Kas	Surplus	f 300.—
f 100.—		

Het surplus ad. f 300.— voldoet wederom aan den eisch, dien de heer K. stelt, dat het verteerd kan worden zonder het vermogen aan te tasten.

Dat dit surplus niet in baar aanwezig is, zij toegegeven, maar dit is n.m.m. geen bezwaar. De koopman kan n.l. f 200.— nieuw vermogen aantrekken. Is dit irrationeel? Neen, want op dit oogenblik ligt die f 200.— ergens zonder emplooi.

Immers wij zijn uitgegaan van een waardevast geldstelsel, en dit beteekent, dat, als de hierboven genoemde goederen zoodanig in prijs stijgen, dat het totaal bedrag, voor den aankoop ervan benodigd, stijgt, andere goederen zoover in prijs moeten dalen, dat koopkracht vrijkomt. Anders zou het geldstelsel niet waardevast zijn. Onze koopman kan dus de f 200.—, die ter meerdere financiering van zijn goederenvoorraad noodig zijn zonder bezwaar aantrekken ²⁾ en het surplus ad. f 300.— van de balans per 1 Juni kan hij verteren. ³⁾

¹⁾ Ik heb de prijsstijging met opzet zoo gekozen, dat ik nu op een inkoop kom van f 1200.—. Deze keuze beïnvloedt de conclusie's niet.

²⁾ De balans per 1 Juni wordt dan als volgt:

BALANS 1 JUNI

Goederen	Vermogen	f 1000.
$\frac{10}{12} a$ eenheden f 1200.—	Crediteuren	f 200.
Kas	Winst	f 300.
f 300.—		

³⁾ Hij kan het ook aan anderen ter consumptie uitleenen.

Het niet verteren van deze f 300.— zou zelfs niet rationeel zijn: van de koopkracht, beschikbaar voor aankoop van consumptiegoederen, zou een deel (f 300.—) onbenut blijven en een deel der consumptiegoederen zou niet in consumptie genomen worden, of, wat waarschijnlijker is, de prijs der consumptiegoederen zou zoodanig dalen, dat de andere consumenten (onze koopman uitgezonderd) meer goederen voor hun koopkracht kregen. Onze koopman zou zelf zijn consumptie moeten inkrimpen en andere consumenten voordeel geven, hoewel hij een surplus in zijn balans heeft.

De tweede onderstelling, die we moeten maken, is, dat de prijsstijging hare oorzaak aan de vraagzijde — de zijde der consumenten — vindt.

Wanneer er meer vraag naar de bedoelde goederen is en dit een prijsstijging ten gevolge heeft, zal, in het waarde vaste geldstelsel, er bij een of meer andere goederen een prijsdaling plaats gehad moeten hebben, omdat de consumenten hun koopkracht slechts eenmaal besteden kunnen.

De gang van zaken is nu als volgt:

Koop op 1 Mei van *a* eenheden goederen f 1000.— (Goederen aan Kas f 1000.—).

Verkoop op 1 Juni *a* eenheden goederen voor f 1300.—. (Kas aan verkoopen f 1300.—).

Terugkoop van *a* eenheden goederen voor f 1200.—. (Goederen aan Kas f 1200.—).

De balansen op 1 Mei en 1 Juni zijn nu de volgende:

BALANS OP 1 MEI.

Goederen		Vermogen	
<i>a</i> eenheden ...	f 1000.—	f 1000.—

BALANS OP 1 JUNI.

Goederen		Vermogen 1 Mei	f 1000.—
<i>a</i> eenheden ...	f 1200.—	Surplus	f 300.—
Kas	f 100.—		

We krijgen hier dezelfde situatie als boven bij het tweede deel der eerste onderstelling. De prijsdaling van andere goederen maakt elders f 200.— koopkracht vrij, die onze koopman als leenkapitaal kan aantrekken, terwijl hij zijn surplus ad. f 300.— kan verteren.

Voorbeeld II (blz. 84)

Een koopman koopt op 1 Mei, een partij goederen voor f 1000.—. Op 1 Juni, als de partij vervangen kan worden door een andere partij, die hem f 800.— kost (vervangingswaarde), verkoopt hij de eerste partij voor f 850.—. Er is nu geen f 150.— verlies, doch f 50.— winst.

In en verkoop geven volgens de methode *Kleerekoper* aanleiding tot de volgende journaalposten:

Goederen	f 1000.—		
aan Crediteuren		f 1000.—	
Debiteuren	f 850.—		
Prijsverschillen	f 200.—		
aan Goederen		f 1000.—	
aan Winst op goederen		f 50.—	

Wanneer wij dit voorbeeld op analoge wijze behandelen als voorbeeld I, zullen we tot de conclusie komen, dat in dit geval geen sprake is van winst, doch dat er verlies geleden is. Liever dan de redeneering van voorbeeld I (zij het dan in andere richting) te herhalen, zullen wij dit voorbeeld nog eens op een andere wijze uitwerken.

Een vader geeft aan zijn zoon f 1000.— om handel te drijven. De zoon mag de gemaakte winst uit de zaak nemen om te verteren. Hij volgt bij de winstbepaling de redeneering van den heer K. en boekt nu de volgende transactie's:

1 Mei	Kas aan Vader ...	f 1000.—	
1 Mei	Aankoop goederen	f 1000.—	Vervangings-
1 Juni	Verkoop	„ „ 850.—	waarde f 800.—
1 Juni	Aankoop	„ „ 800.—	
1 Juli	Verkoop	„ „ 650.—	„ „ 600.—
1 Juli	Aankoop	„ „ 600.—	
1 Aug.	Verkoop	„ „ 650.—	„ „ 650.—

De vader komt de zaak eens controleeren. De zoon zegt, dat hij tweemaal f 50.— winst gemaakt heeft en die winst verteerd heeft. De vader denkt nu, dat hij een vermogen van f 1000.— zal constateeren; er blijkt evenwel slechts f 650.— in kas over te zijn.

De rekeningen Kas, Goederen, Prijsverschillen en Winst op goederen zien er a.v. uit:

KAS

1 Mei van Vader	f 1000.—	1 Mei Aankoop goed. f 1000.—
1 Juni Verkoop goed.	„ 850.—	1 Juni Winst opgenomen	... „ 50.—
1 Juli Verkoop goed.	„ 650.—	1 Juni Aankoop goed. „ 800.—
1 Aug. Verkoop goed.	„ 650.—	1 Juli Winst opgenomen „ 50.—
		1 Juli Aankoop goed. „ 600.—
		1 Aug. Saldo in kas „ 650.—
	<u>f 3150.—</u>		<u>f 3150.—</u>

GOEDEREN

1 Mei Aankoop	f 1000.—	1 Juni Verkoop	f 1000.—
1 Juni Aankoop	„ 800.—	1 Juli Verkoop	„ 800.—
1 Juli Aankoop	„ 600.—	1 Aug. Verkoop	„ 600.—
	<u>f 2400.—</u>		<u>f 2400.—</u>

PRIJSVERSCHILLEN OP GOEDEREN

1 Juni Prijsverschil	f 200.—	1 Aug. Prijsverschil	„ 50.—
1 Juli Prijsverschil	„ 200.—		

WINST OP GOEDEREN

1 Juni Per kas opgenomen	... „ 50.—	1 Juni Winst	... f 50.—
1 Juli Per kas opgenomen	... „ 50.—	1 Juli Winst	... „ 50.—
	<u>f 100.—</u>		<u>f 100.—</u>

De vader gaf f 1000.— en op 1 Augustus constateerde hij, dat er nog maar f 650.— over was. Het vermogen is dus gedeeltelijk verloren en wel deels doordat de zoon het verteerde.

Gaan we uit van den historischen kostprijs, dan is de rekening goederen:

GOEDEREN

1 Mei Aankoop	f 1000.—	1 Juni Verkoop	„ 850.—
1 Juni Aankoop	„ 800.—	1 Juli Verkoop	„ 650.—
1 Juli Aankoop	„ 600.—	1 Aug. Verkoop	„ 650.—
		Verlies ...	„ 250.—
	<u>f 2400.—</u>		<u>f 2400.—</u>

Volgens onze redeneering is het verlies f 250.—; de zoon heeft f 100.— verteed (van het kapitaal van zijn vader), zoodat deze terugvond f 1000.— — f 250.— — f 100.— = f 650.—

De theorie, door den heer Kl. voorgestaan, stelt, zooals boven wel gebleken is, aan de boekhouding bijzondere eischen. Voordat het bedrijfsleven daaraan voldoet, zal men het eerst moeten overtuigen, dat die theorie juist is. Het bovenaangevoerde doet daaraan zeker twijfelen: degene, die volgens de geijkte methode van winstberekening (voorbeeld I) winst maakt, moet zijne consumptie inperken, omdat de methode Kl. een veel lagere winst berekent; degene, die volgens de oude methode verlies lijdt, en dus zijn vertering uit het bedrijf moet nalaten, mag volgens de heer Kl. (voorbeeld II) winst uit de zaak nemen.

Hoewel de heer Kl. waardevastheid van het geld onderstelt, zullen wij deze onderstelling thans toch loslaten om de voorbeelden I en II opnieuw te behandelen, daarbij aannemende, dat de prijsveranderingen uitsluitend van de geldzijde komen. Wij hebben boven vooropgesteld, dat dan de redeneering van den heer Kl. wèl opgaat, al meenen wij, dat dit een toevallige omstandigheid is, d.w.z. niet een consequentie is van zijn uitgangspunt.

Voorbeeld I (zie hierboven).

Aangenomen wordt thans, dat de stijging der vervangingswaarde van f 1000.— op f 1200.— uitsluitend een gevolg is van een inflationistische prijsstijging. De hoeveelheden goederen, die verhandeld worden, ondergaan dus geen verandering.

De balans, zooals de heer Kl. die, naar zijne theorie zou opstellen, zijn de volgende:

BALANS OP 1 MEI

Goederen		Vermogen	f 1000.—
a eenheden	f 1000.—			

BALANS OP 1 JUNI

Goederen		Vermogen op		
a eenheden	f 1200.—	op 1 Mei	f 1000.—
Kas	Prijsverschillen op		
.....	„ 100.—	goed.	„ 200.—
		Winst op		
		goederen	„ 100.—

terwijl met onze methode de balans op 1 Juni zou zijn:

BALANS OP 1 JUNI

Goederen		Vermogen		
a eenheden	f 1200.—	op 1 Mei	f 1000.—
Kas	Surplus	„ 300.—
.....	„ 100.—			

Evenwel beweert ik thans niet, dat de f 300.— surplus winst, d.i. inkomen van den ondernemer, voorstelt. Dit is alleen het

geval, als het verteed kan worden *zonder het vermogen aan te tasten* en dit is thans niet het geval. Immers een vermogen dat op 1 Mei f 1000.— (guldens per 1 Mei) groot is, moet op 1 Juni met een ander aantal guldens (guldens per 1 Juni) aangegeven worden. Want in de periode 1 Mei tot 1 Juni is er een inflatie geweest van 10 op 12, d.w.z. per 1 Juni moet het stamvermogen op f 1200.— gebracht worden. Van het surplus moet dus f 200.— naar het vermogen overgebracht worden, en er blijft een overschot, een winst van f 100.—.

Thans kom ik dus tot de zelfde conclusie als de heer Kl. en dit is duidelijk: de inflatie (aannemende, dat ze alle goederen gelijkelijk aantast), doet een bepaalden voorraad goederen in guldens tot 12/10 stijgen, heeft dus het oude geldvermogen per 1 Mei tot 10/12 in goederenwaarde verminderd, zoodat het geldvermogen eerst 2/10 (van f 1000.— op f 1200.—) gecorrigeerd moet worden.

Voorbeeld II. Hier hebben we hetzelfde geval. De vader gaf f 1000.— op 1 Mei; de deflatie deed op 1 Augustus de prijzen tot op 650/1000 dalen, m.a.w. toen de vader op 1 Augustus f 650.— in kas vond, had hij dezelfde reële waarde als die, welke hij op 1 Mei in den vorm van f 1000.— gaf. De zoon heeft thans inderdaad f 100.— winst gemaakt en mocht dit bedrag verteren; de rekening prijsverschillen, die debet staat voor f 350.— geeft de mate der deflatie aan.

Leidt dus de methode *Kleere koper* voor inflatie en deflatie wel tot het doel, toeh is het niet noodig, ja zelfs niet wenschelijk, zijne methode van boekhouding te volgen om de correctie's aan te brengen.

Het is eenvoudiger en juister, om de correctie aan het eind van een periode in het kapitaal aan de creditzijde der balans aan te brengen door gebruik te maken van een doelmatig gekozen indexcijfer. Dit indexcijfer geeft de *geldwaarde* veranderingen aan en deze alleen, terwijl, de methode Kl. toepassende, men zoowel correctie's aanbrengt voor veranderingen, die van de goederenzijde komen (welke veranderingen niet aangebracht moeten worden), als veranderingen, die van de geldzijde komen en waartoe men zich uitsluitend moet beperken.

Onze eindconclusie, die we reeds vooropstelden, is dus deze dat de methode van winstbepaling, die de heer Kl. aanprijst, juist *niet* bij een waardevast geldstelsel van toepassing is, wèl voor inflatie en deflatie. *Zijn* bewering is, dat ze juist in principe alleen voor waardevast geld geschreven is en dat inflatie en deflatie een afzonderlijke behandeling zouden eischen. Hij zegt dit met zooveel woorden op blz. 81:

„Uiteraard geeft dus deze theorie geen bijzondere regels, die den bedrijfsleider moeten leeren hoe hij zijn bedrijfshuishouding door een periode van inflatie moet heendooden. Inflatie zou als *caput selectum*, bij de toepassing van de theorie op bijzondere practische gevallen, behandeld moeten worden. Dit behoort echter in een inleiding niet thuis”.

Wanneer men nu echter de voorbeelden, die de heer Kl. aanhaalt, nagaat, dan blijkt n.m.m., dat in al die voorbeelden inflatie of deflatie het hoofdelement is.

Wij zullen enkele van deze voorbeelden aanhalen, juist om aan te toonen, dat daarbij het uitgangspunt, het waardevast geldstelsel, steeds verlaten is.

Op blz. 85, bij de bespreking van de rekening: Prijsverschillen op goederen, zegt de schrijver:

„Immers, indien men afziet van seculaire prijsveranderingen, zullen de prijsstijgingen en prijsdalingen elkaar op den duur opheffen.”

Hoewel dit niet vermeld wordt, leid ik uit dezen zin af, dat de schrijver doelt op conjuncturele prijsstijgingen en -dalingen.

Inderdaad zullen die elkaar vrijwel opheffen, maar dat zijn dan prijsveranderingen, die juist hun voornaamste oorzaak in het niet-waardevaste geld vinden en derhalve buiten beschouwing hadden moeten blijven.

In § 96, blz. 85/86/87, spreekt de heer Kl. over de onjuiste methode van winstbepaling, die tengevolge zou hebben, dat in de hausseperiode de winst te hoog geschat wordt, hetgeen enerzijds leidt tot te groote vertering, anderzijds tot irrationeele expansie. Deze methode van winstbepaling geeft in de baisseperiode aanleiding tot het berekenen van verliezen, met als gevolg sluiten van fabrieken, werkloosheid, enz.

Ook hier spelen, n.m.m., de prijsveranderingen, die van de geldzijde komen, een groote rol. Het is toch bekend, dat in de hausseperiode de waarde der goederen sneller stijgt dan hunne hoeveelheid, in de baisseperiode is het andersom. Dat, wanneer inflationistische en deflationistische tendenzen een rol spelen, de historische kostprijs niet het uitgangspunt voor de winstberekening mag zijn, is juist, maar voor dit geval is de theorie van den heer Kl. niet geschreven.

O. BAKKER

BESLECHTE GESCHILLEN

Red. Prof. Mr. CHR. ZEVENBERGEN

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan den Secretaris der Redactie)

SCHENKING VAN HAND TOT HAND

De zoogenaamde gift van hand tot hand, waaraan ons Burgerlijk Wetboek in afwijking van den Code Civil een afzonderlijk artikel (art. 1724 B. W.) wijdt, heeft tot veel strijd onder de rechtsgeleerden aanleiding gegeven. Veel, zeer veel, is er over geschreven, zelfs bij wijze van monografie ¹⁾. Wanneer is zulk een gift van hand tot hand aanwezig? Wat is haar rechtskarakter? Ziedaar enkele vragen, die sinds de invoering van ons Burgerlijk Wetboek in 1838 in rechtswetenschap en rechtspraktijk de meeningen verdeeld hebben gehouden en ook thans nog een verre van eenstemmige beantwoording vinden.

Wanneer is een gift van hand tot hand aanwezig? In het bijzonder deze vraag heeft niet slechts theoretisch belang, maar is van groot practisch gewicht. Want de notarieele akte, welke door art. 1719 B. W. als geldigheidsvereischte op straffe van nietigheid in het algemeen voor schenkingen is voorgeschreven, kan zonder nadeelig gevolg achterwege blijven zoo dikwijls plaats vindt, naar de woorden van art. 1724 B. W., een gift van hand tot hand, van roerende, lichamelijke voorwerpen, of van schuldvorderingen aan toonder ²⁾. Deze schenkingen zijn, zoo gaat het artikel voort, van kracht door de enkele overlevering aan den begiftigde, of aan een derde, die het gegevene voor hem aanneemt.

* *

Wij gaan thans allereerst over tot een bespreking van de vraag, wat het rechtskarakter is van de gift van hand tot hand. Tot goed begrip daarvan is echter noodig een korte uiteenzetting te geven van de onderscheiding tusschen de obli-

¹⁾ N.l. H. J. van der Biesen, *De gift van hand tot hand beschouwd in hare voornaamste afwijkingen van het schenkingscontract* (proefschr. Amsterdam 1896).

²⁾ *Korthedshalve* zullen wij in het vervolg alleen spreken van roerende zaken.

gatoire of verbintenisscheppende overeenkomst enerzijds en de zakelijke overeenkomst anderzijds.

De overeenkomst, algemeen genomen, is een tweezijdige rechtshandeling, d.i. een handeling gericht op rechtsgevolgen. In dezen ruimen zin treft men de overeenkomst aan niet slechts op het terrein van het verbintenissenrecht, maar ook op dat van het zakenrecht en zelfs van het familierecht (b.v. het huwelijk). Daarom pleegt men de overeenkomsten te onderscheiden in obligatoire of verbintenisscheppende overeenkomsten, kortweg contracten genoemd; zakelijke overeenkomsten; familierechtelijke overeenkomsten. De laatstgenoemde zijn in dit verband van geen belang; hier komt het aan op de tegenstelling verbintenisscheppende- en zakelijke overeenkomst.

* *

*

Wat is een *verbintenisscheppende overeenkomst* (contract)? Zooals het woord reeds aangeeft: een overeenkomst, die bron is van een verbintenis, die een verbintenis doet ontstaan (de Latijnsche term voor verbintenis is obligatio; vandaar onze uitdrukking „obligatoire overeenkomst”, als synoniem van verbintenisscheppende overeenkomst of contract). Onze wet omschrijft haar in art. 1349 B. W. als „eene handeling, waarbij een of meer personen zich jegens een of meer andere verbinden”. Zulk een overeenkomst is bijv. naar ons recht de koopovereenkomst. Zij doet den eigendom der verkochte zaak niet overgaan van den verkooper op den kooper, maar zij verplicht den verkooper tot eigendomsoverdracht aan den kooper, terwijl zij omgekeerd voor den kooper tegenover den verkooper een recht op eigendomsoverdracht in het leven roept. Ook de schenking is in de ietwat misleidende omschrijving van art. 1703 B. W., ³⁾, zooals algemeen aangenomen wordt, gedacht als obligatoire overeenkomst. Waaruit echter niet volgt, zooals hieronder blijken zal, dat zij als zakelijke overeenkomst naar ons recht niet bestaat.

* *

*

Wat moet onder een *zakelijke overeenkomst* worden verstaan? Het is de overeenkomst, waarbij eigendom wordt overgedragen of een ander zakelijk recht (bv. recht van vruchtgebruik of van pand) wordt gevestigd. Zoo is dus bv. de eigendomsoverdracht een zakelijke overeenkomst. Zij is een *zakelijke overeenkomst*, omdat daardoor een zakelijk recht, het eigendomsrecht, wordt overgedragen. Zij is een *zakelijke overeenkomst*, omdat zij, gelijk elke overeenkomst, tot stand komt door wilsovereenkomst: de een wil in eigendom overdragen, de ander in eigendom ontvangen. Wie een zaak krachtens koop in eigendom heeft ontvangen, heeft dus, juridisch bezien, twee overeenkomsten aangegaan. In de eerste plaats de (obligatoire) koopovereenkomst, waardoor hij een recht verwierf *op* levering en zijn tegenpartij, de verkooper, verplicht werd *tot* levering. En vervolgens de (zakelijke) overeenkomst *van* levering, waarbij de eigendomsoverdracht plaats vond. Nu komt het zeer vaak voor, dat deze twee overeenkomsten na elkaar worden aangegaan, maar noodig is dit allerminst. Niet zelden zullen ze, speciaal bij roerend goed, samenvallen, zoodat er

³⁾ Het artikel luidt: Schenking is een overeenkomst, waarbij de schenker, bij zijn leven, om niet en onherroepelijk eenig goed afstaat ten behoeve van den begiftigde, die hetzelfde aanneemt.

Deze omschrijving is onjuist, omdat bij de schenkingsovereenkomst niet eenig goed wordt afgestaan, d.i. overgedragen, aan den begiftigde maar de schenker zich tegenover den begiftigde verbindt tot overdracht daarvan. Deze overdracht moet dan geschieden, gelijk door art. 1723 B. W. met zooveel woorden wordt bepaald, op de manier, welke ten aanzien van de verschillende soorten van zaken door de artikelen 667, 668 en 671 B. W. is voorgeschreven.